

Het literatuurboek in de klas

1 januari 1991

Auteur: Anja Bijlsma-Lindaart

Volume: 01

Nummer: ?

Pagina's: 31-34

Documenten

- [tsjip_jrg01_045.pdf](#)

anja bijlsma lindaart het literatuurboek in de klas in november 1990 promoveerde op een proefschrift over het functioneren van het literatuurboek Duits voor de verzameling van zijn gegevens en de verwerking van het didactische idee. Goed dat aan de studie ten grondslag ligt baseerde hij zich op de dissertatie van Martijn Thijssen 'Het literatuuronderwijs Duits aan reguliere dagscholen voor havo en vwo 1985'. Schalkwijks studie naar het functioneren van het leerboek in het literatuuronderwijs Duits bestaat uit een descriptief en een empirisch deel. Het descriptieve stuk leverde gegevens op omtrent docent-onafhankelijke factoren zoals de rol die uitgever, auteur en boekenfonds spelen bij de verkoop van schoolboeken en Schalkwijk doet daarvan steeds zaken. Lijkt en grondig verslag een enkele anekdote zoals ten beste wordt gegeven over het verschil in de wijze waarop schoolboekenauteurs vroeger hun kant en klare manuscript ter uitgave aanboden en thans in teamverband met de editor de implicaties voor leerstof en didactiek laten voren doornemen. p. 21-22 is natuurlijk zeer welkom uit de vakliteratuur die terzake het schoolboek opmerkelijk bescheiden van omvang is. Blijkt dat van het schoolboek een grote invloed verondersteld wordt en dat de markt niet voldoende aansluit bij de persoonlijke visies van docenten op het literatuuronderwijs. Het grootste deel van de beschrijvende studie wordt gevormd door de analyse van vijf schoolboeken die samen 76 van de markt beslaan. De overige 24 van de markt betreft 28 verschillende titels en de respons op de enquête uit het empirische deel van de studie werd hierdoor te laag om ze ook op te nemen in de analyse. Deze vijf boeken uiterlijk over die Deutsche Literatur kurz und bündig, Deutsche Literaturzeitbild und Dichtung, Spiegel der Deutschen Literatur, Deutsche Dichtung und Deutsche Literatur vanaf 1500 tot heden zijn op drie punten vergeleken: het boek als commercieel object, het boek als hulpmiddel bij de lesvoorbereiding, het boek als instructiemateriaal. Om de omvang van het onderzoek hanteerbaar te houden is ervoor gekozen om de inhoudelijke vergelijking te beperken tot twee periodes die in alle vijf boeken voorkomen: nl. romantiek en expressionisme. Deze beschrijving geeft docenten die op zoek zijn naar een geschikt literatuurboek een prima overzicht van de genoemde boeken. Bovendien biedt het analyseschema de mogelijkheid om elk willekeurig literatuurboek eenvoudig bij de vergelijking te betrekken. 31 de objectieve gegevens over

elk boek worden verder in het onderzoek gerelateerd aan de opvattingen van de gebruikers het empirische deel van het onderzoek is gebaseerd op een uitvoerende enquête onder docenten Duits die of een van bovengenoemde boeken of zelf samengesteld materiaal gebruiken in de klas er werd gevraagd naar doelstellingen achtergrond en gedrag van de docenten alsmede hun tevredenheid en behoefte aan ander materiaal de doelstellingen die door de docenten in dit onderzoek werden vermeld zijn vergeleken met die uit het onderzoek van Thijssen gegeven s uit 1980 dit leverde een aardig verschil op 1980 1988 havo vwo o havo vwo 1 culturelevorming 28 38 33 46 2 leesplezier 27 13 35 18 3 zelfverkenning levens en maatschappij orientatie 31 29 27 28 4 literairesthetische vorming 14 20 5 8 er is een toegenomen aantal docenten dat kiest voor culturele vorming dit lijkt een bevestiging van de back to basics beweging van de afgelopen 10 jaar voor meer docenten is het doel van literatuuronderwijs het zelfde als in de periode voor de invoering van de mammoetwet over dracht van kennis van dat wat waardevol is schalkwijk vermoedt dat de groei in de leesplezier aanhangers komt doordat vernieuwende ideeën uit de vakliteratuur eindelijk hun weg naar de praktijk hebben gevonden terecht verwijst schalkwijk naar het taalunie onderzoek van Thijssen 1988 waarin voor het eerst werd vastgesteld dat tegenwoordig cultuuroverdracht en leesplezier verstrengeld raken de moor 1988 schreef deze verstrengeling toe aan de verwording tot containerbegrip die leesplezier heeft ondergaan schalkwijk volgt deze opvatting zo wel op het havo als op het vwo is er een duidelijke achteruitgang van de doelstelling literair esthetische vorming maar het zou kunnen dat respondenten nu bepaalde vaardigheden zoals romananalyse rekenen tot culturele vorming ten aanzien van het gedrag in de les kan opgemerkt worden dat literaire informatie steeds als volgt wordt overgedragen men leest de literaire inleiding licht deze toe en illustreert deze aan de hand van een karakteristieke tekst de docenten schenken meer aandacht aan de nieuwere dan aan oudere perioden de boekgebruikers hebben een voorkeur voor de schrijvers Brecht Goethe Lessing Boh Heine Kafka en Schiller de gebruikers van zelf samengesteld materiaal spreken een voorkeur uit voor Brecht Boll Durrenmatt Frisch Goethe Borchert Kafka Lenz Schiller en Hauptmann 32 de docenten zijn positief over de ordering van het boek maar het merendeel is niet tevreden met de geboden literaire informatie de vragen en opdrachten en illustraties ze vinden dat de teksten de leerlingen te weinig aanspreken en meer dan de helft heeft behoefte aan een nieuw boek hierin zou veel literair historische en biografische informatie moeten staan en het zou ook teksten moeten bevatten de gegevens van deze enquête werden verder geanalyseerd door te kijken in hoeverre de drie blokken variabelen doelstelling achtergrond en functioneren van het schoolboek met elkaar samenhangen de indeling van respondenten in doelstellingengroepen leverde weinig significant verband op de tweede groep variabelen de achtergrond van de docent leverde wel een samenhang op met het functioneren van het literatuurboek het meest significant waren hierbij de onafhankelijke persoonsgebonden variabelen als leeftijd en ervaring in het literatuur onderwijs bij de boekgebruikers daarentegen was bij de gebruikers van zelf gemaakt materiaal vooral bepalend de achtergrondkennis van literatuurwetenschap en didactiek

de dissertatie van eus schalkwijk bevat naast informatie voor bijvoorbeeld lerarenopleiders ook een schat aan praktische informatie voor de docent het analyseschema voor de beoordeling van literatuurboeken geeft een duidelijke vergelijking van de vijf belangrijkste op dit gebied en biedt mogelijkheden ander materiaal op gelijke wijze te toetsen en als men ziet welke factoren het functioneren van het leerboek in de klas medebepalen zal men zich beter bewust zijn van het verloop van de literatuurles net als de dissertatie van zijn leermeester thijssen is dit promotieonderzoek een zinvolle bijdrage aan de verbetering van het literatuuronderwijs in het algemeen gezien de kritiek die de docenten uitten in de enquête over de gebruikte boeken en hun behoefte aan verbetering ben ik erg benieuwd wat eus schalkwijk s ideeën zijn over een goed literatuurschoolboek ik verwijs u graag naar zijn bijdrage elders in dit nummer eus schalkwijk het functioneren van het literatuurboek Duits een onderzoek naar het gedrag de tevredenheid en de behoeften van havo en vwo docenten Duits mbt literatuurboeken diss nijmegen 1990 isbn 90 9003719 5 moor warn de cultuur overdragen en toch leerlinggericht werkt in verslag van de derde conference het schoolvak Nederlands in het v o amsterdam 1988 147 160 thissen j d neyts n rowan leraren over literatuur onderwijs neder landse taalunie voorzeten is den haag 1988 33 thijssen m j w het literatuuronderwijs Duits aan reguliere dagscholen voor havo en vwo de praktijk in 1980 en voorstellen voor de praktijk nijmegen 1985 literatuurdidactische verkenningen helaas is de literatuurdidactische verkenning 3 het literatuuronderwijs Engels sinds de invoering van de wet op het voortgezet onderwijs in 1968 van anja lindaai t al jaren uitverkocht maar de meeste andere delen hebben wij nog in voorraad bijvoorbeeld 4 hans scheltinga poëzie blijkt een hit te zijn 140 pp code 3 11 09 f9 70 uit de praktijk van het literatuuronderwijs Spaans een principiële beschouwing over literatuuronderwijs en wetenschap 6 christine van den akker e a over literatuur muziek en schilderkunst 220 pp code 3 11 11 f 7 45 7 truus aerts e a over de kloof tussen triviaalliteratuur en literatuur 140 pp code 3 11 12 f 5 20 16 joost thissen e a evaluatie in het literatuuronderwijs 60 pp code 3 11 20 f 6 50 de ideeën van Purves uiteengezet 22a t m d joost thissen e a purves revisited deel a algemeen e inleiding b Nederlands c Engels d Frans resp code 3 11 29 3 11 30 3 11 31 3 1132 f 5 45 f 8 10 f 5 55 f 5 65 per deel 64 140 pp toepassing van de evaluatietechnieken van Purves op een aantal literatuurboeken 18 jos 6 polman trac y van poppel thematisch werken in het literatuuronderwijs Frans xxxiv 232 pp code 3 11 25 f 15 80 20 aneke van esterik sonja heebing ipoesia eres tul 154 pp code 3 11 27 f 9 60 literatuurlessen Spaans leerlinggericht en productief creatief uitgewerkt 23 aneke van esterik ipoesia eres tul 2 80 pp code 3 11 34 f 7 00 24 wilma schakenraad marie theies e spronken de leeskring voor volwassenen 64 pp code 3 11 36 f 6 00 25 wim harmsen literatuuronderwijs klassieken kan dot 13 6 pp code 3 11 35 f 12 00 vijftwintig lessen rond wijsgerige teksten 30 lies theuws het heerlijke voorlezen een oud verhaal opnieuw verteld 60 pp code 3 11 42 f 4 70 u bestelt bij diktatencentrale a faculteiten k u nijmegen thomas van aquinostraat 2 nijmegen tel 080 61 62 50 en betaalt portokosten miste u Duits zie biz 40 onderzoeksmatige delen zie biz 55 34